

Η ΚΛΙΜΑΚΑ ΟΜΟΦΟΒΙΑΣ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΟΡΕΥΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ: ΨΥΧΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΦΥΛΟΥ ΚΑΙ ΕΙΔΟΥΣ ΧΟΡΟΥ

*Χρήστος Κωνσταντινίδης, Ευάγγελος Μπεμπέτσος,
Φίλιππος Φιλίππου, & Ελένη Ζέτου*
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Περίληψη: Σκοπός της εργασίας αυτής ήταν η προσαρμογή της Κλίμακας Ομοφοβίας σε ελληνικό χορευτικό περιβάλλον. Εξετάστηκαν οι ψυχομετρικές της ιδιότητες της κλίμακας καθώς και οι επιδράσεις του φύλου και του είδους χορού ως παραγόντων διαφοροποίησης της ομοφοβίας. Στην έρευνα συμμετείχαν 167 χορευτές και χορεύτριες του ελληνικού παραδοσιακού χορού, του κλασικού χορού και των χορών Latin. Η εσωτερική συνέπεια της κλίμακας και των υποκλιμάκων ήταν υψηλή. Η επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων επιβεβαίωσε την προτεινόμενη δομή της κλίμακας. Βρέθηκε, επίσης, ότι οι άνδρες ήταν πιο ομοφοβικοί από τις γυναίκες ενώ οι χορευτές του παραδοσιακού χορού ήταν σε μεγαλύτερο βαθμό ομοφοβικοί από αυτούς των χορών Latin και του κλασικού χορού.

Λέξεις κλειδιά: Ομοσεξουαλικότητα, Ομοφοβία, Χορός

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ομοφοβία

Η ομοφοβία περιλαμβάνει μια σειρά από αρνητικές στάσεις και συναισθήματα προς την ομοφυλοφιλία ή τους ανθρώπους που έχουν εντοπιστεί ή θεωρούνται ως ομοφυλόφιλοι, αμφισεξουαλικοί και τρανσέξουαλ (LGBT) (Schuiling & Likis, 2006). Μπορεί να εκφραστεί ως αντιπάθεια, περιφρόνηση, προκατάληψη, αποστροφή ή μίσος, μπορεί να βασίζεται σε παράλογο φόβο, και μερικές φορές σχετίζεται με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις (McCormack, 2012). Ήδη από το σχολείο, όπως και στην ευρύτερη κοινωνία, η ετεροφυλοφιλία συχνά θεωρείται δεδομένη και συνήθως επιβάλλεται θεσμικά μέσω τελετουργιών, ή της καθημερινής αλληλεπίδρασης μεταξύ μαθητών και δασκάλων (Chesir-Teran, 2003). Αυτή η ετεροκανονικότητα μπορεί να είναι ρητή και να περιλαμβάνει ομοφοβικές υποτιμητικές προσφωνήσεις ή λεκτική και σωματική παρενόχληση των μαθητών που αποκλίνουν από κανονιστικές μορφές διαφυλικής σεξουαλικότητας (Kosciw, Diaz, & Greytak, 2007). Η ετεροκανονικότητα διαφαίνεται, επίσης, στη διαρκή νουθεσία των παιδιών σχετικά με την ετεροσεξουαλικότητα και την προβολή των «κανονικών» διαφυλικών και σεξουαλικών σχέσεων στο σχολείο, στις ομάδες συνομηλίκων και στις εξωσχολικές δραστηριότητες (Eder & Parker, 1987. Nayak & Kehily, 1996). Αυτές οι επιδείξεις ετεροσεξουαλικότητας στιγματίζουν τα άτομα που έλκονται από άτομα του ίδιου φύλου και δημιουργούν αρνητικές συνέπειες για την ευημερία τους (D'Augelli, Pilkington, & Hershberger, 2002).

Ομοφοβία και χορός

Ένας από τους λόγους που συχνά επικαλούνται τα αγόρια για τη μη συμμετοχή τους σε συλλόγους όπου διδάσκεται ο ελληνικός παραδοσιακός χορός είναι ότι ο χορός αποτελεί κινητική δραστηριότητα που αφορά μάλλον τις γυναίκες παρά τους άνδρες (Filippou, 2015). Ίδια, όμως, είναι και η άποψη των γονέων: «Φοβάμαι να στείλω το γιο μου στο χορευτικό. Με το χορό ασχολούνται οι ομοφυλόφιλοι» (Filippou et al., 2006, σ. 116). Και όμως τόσο οι γονείς όσο και τα παιδιά κάνουν λάθος. Στην ελληνική παραδοσιακή κοινωνία ο χορός αποτελούσε κριτήριο αρρενωπότητας και λεβεντιάς. Σε πολλές περιοχές, π.χ., Αριδαία – Συρράκο, το χοροστάσι αποτελούσε χώρο επίδειξης της αρρενωπότητας. Ταυτόχρονα, αποτελούσε το χώρο όπου οι γονείς των κοριτσιών επέλεγαν τους μελλοντικούς γαμπρούς τους (Pitsi & Filippou, 2014).

Οι παραπάνω απόψεις, όμως, δε συναντώνται αποκλειστικά στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τους Gard (2001) και Boyd (2015), έχει ανοίξει ήδη η συζήτηση για τη σχέ-

ση χορού – αρρενωπότητας και της συμμετοχής αγοριών σε μαθήματα χορού κατά τη διάρκεια του μαθήματος της φυσικής αγωγής σε σχολεία της Αυστραλίας. Το επιχείρημα είναι ότι ακόμη και οι πλέον χαριτωμένες, ντελικάτες και ερωτικές μορφές χορευτικής κίνησης δεν αντιβαίνουν στην ανδρική ετεροσεξουαλικότητα. Ωστόσο, η προσπάθεια που καταβάλλεται ώστε ο χορός να γίνει περισσότερο φιλικός προς τα αγόρια, και έτσι να προσελκύσει το ενδιαφέρον τους, αποτελεί παράτολμη ενέργεια αφού υποκρύπτει τον κίνδυνο να απομακρυνθεί από το μάθημα ένας μεγάλος αριθμός αγοριών-μαθητών, τα οποία στο παρελθόν αντιλαμβάνονταν το μάθημα της φυσικής αγωγής ως χώρο έκφρασης της αρρενωπότητας (Rokka, Mavridis, Mavridou, Kelepouris, & Filippou, 2015).

Όμως και σε άλλες χώρες, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, η κατάσταση δεν είναι διαφορετική. Σύμφωνα με τους Risner (2002) και Polasek και Roper (2011), η ομοφοβία που σχετίζεται με το χορό είναι παρούσα σε όλους τους χώρους και τα περιβάλλοντα που ασχολούνται με την εκπαίδευση χορευτών. Αποτελεί, μάλιστα, μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπίσουν οι δάσκαλοι χορού τα προσεχή χρόνια. Για να παρουσιάσουν, ίσως, την κατάσταση διαφορετική οι ασχολούμενοι με τη χορευτική εκπαίδευση στις Ηνωμένες Πολιτείες αναδεικνύουν και προβάλλουν τους ετερόφυλους άνδρες χορευτές ενώ αποσιωπάται ή ελαχιστοποιείται ο μεγάλος αριθμός των ομοφυλόφιλων χορευτών.

Οι λόγοι για τους οποίους αποφεύγεται η συζήτηση για το σεξουαλικό προσανατολισμό στους χώρους εκπαίδευσης των χορευτών είναι πολλοί και διάφοροι. Ίσως οφείλεται στα κοινωνικά ετεροφυλικά σεξιστικά στερεότυπα που επικρατούν τη δεδομένη χρονική και τοπική συγκυρία, στις ομοφοβικές προκαταλήψεις και συμπεριφορές καθώς και στις συμπεριφορές ανώριμων εφήβων (Buckroyd, 2000). Ίσως να οφείλεται και στο ότι η συντριπτική πλειοψηφία των λεσβιών, των ομοφυλόφιλων και αμφιφυλόφιλων μαθητών αντιμετώπισαν λεκτική, σεξουαλική ή σωματική παρενόχληση ή σωματική επίθεση στο σχολείο (Gay, Lesbian, Straight Education Network, 2001) και σχεδόν οι μισοί ομοφυλόφιλοι νεαροί άνδρες και γυναίκες έχουν υποστεί βία από τους συμμαθητές τους και από αγνώστους αλλά και από την ίδια τους την οικογένεια (Berlan, Corliss, Field, Goodman, & Austin, 2010. Takács, 2006).

Φύλο και ομοφοβία

Το φύλο αποτελεί σημαντικό παράγοντα διαφοροποίησης της ομοφοβίας. Σύμφωνα με τους Wright, Adams, και Bernat (1999) αλλά και τους D' Augeili και Ross (1990) οι άνδρες είναι σε μεγαλύτερο βαθμό ομοφοβικοί από τις γυναίκες. Όμως και νεότερες έρευνες φαίνεται να καταλήγουν στο ίδιο συμπέρασμα. Έτσι, σύμφωνα με τους Pavlica, Sikora, και Raki (2016), οι άνδρες είναι σε μεγαλύτερο βαθμό ομο-

φοβικοί από τις γυναίκες. Τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες, η ομοφοβία εκφράζεται ως γνωστικός αρνητισμός παρά ως θυμική αντίδραση ή συμπεριφορική επιθετικότητα. Αντίστοιχα αποτελέσματα παρουσιάζουν και οι έρευνες των Warriner, Nagoshi, και Nagoshi (2013) και της de la Rubia (2014), σύμφωνα με την οποία οι Μεξικανοί φοιτητές είναι πιο ομοφοβικοί από τις Μεξικάνες φοιτήτριες.

Μέτρηση της ομοφοβίας

Μία ευρέως χρησιμοποιούμενη κλίμακα για τη μέτρηση της ομοφοβίας είναι η Homophobia Scale των Wright et al. (1999). Η κλίμακα αυτή εξετάζει γενικά την ομοφοβία και όχι την ομοφοβία προς συγκεκριμένη ομάδα (gay ή λεσβίες). Επίσης, η κλίμακα παρουσιάζει πολύ καλή διακριτική ικανότητα στις διάφορες χώρες που εφαρμόστηκε. Η κλίμακα κατασκευάστηκε με τη συμμετοχή φοιτητών ενός πανεπιστημίου της Αριζόνα.

Το ερωτηματολόγιο στη νοτιοαφρικανική, στην ιταλική και βελγική προσαρμογή του παρουσίασε πολύ καλές ψυχομετρικές ιδιότητες. Πιο συγκεκριμένα, στην προσαρμογή του για το νοτιοαφρικανικό πληθυσμό, η εσωτερική συνέπεια του ερωτηματολογίου ήταν Cronbach's $\alpha = .76$ (Malatji, 2016). Όσον αφορά την προσαρμογή του για τον ιταλικό πληθυσμό, η αξιοπιστία εσωτερικής συνέπειας για τη συνολική κλίμακα ήταν $\alpha = .86$, ενώ για τους επιμέρους παράγοντες ήταν: πρώτος παράγοντας, $\alpha = .90$, δεύτερος παράγοντας, $\alpha = .94$, και τρίτος παράγοντας, $\alpha = .92$ (Ciocca et al., 2015). Στο Βέλγιο χρησιμοποιήθηκε μια σύντομη έκδοση του ερωτηματολογίου, αποτελούμενη από επτά ερωτήσεις, σε δύο χρονικές περιόδους (Hooghe & Meeusen, 2012). Τόσο στην έρευνα του 2008 (α του Cronbach .91) όσο και στην έρευνα του 2011 (α του Cronbach .91) το ερωτηματολόγιο έδειξε σταθερή και υψηλή εσωτερική συνέπεια.

Η παρούσα έρευνα

Όπως και σε πολλούς άλλους πολιτισμούς, έτσι και στην Ελλάδα, ο χορός θεωρούνταν μια κατάλληλη «ανδρική» δραστηριότητα, όπως ήδη έχει αναφερθεί και παραπάνω, μέχρι πριν από μερικά χρόνια. Όμως, τα τελευταία χρόνια έχει επικρατήσει και στην Ελλάδα η άποψη ότι ο χορός είναι μόνο για τις γυναίκες ενώ έχει κάνει την εμφάνισή της και η ομοφοβία, που δεν επιτρέπει τους άντρες να συμμετέχουν σε χορευτικές δραστηριότητες. Τέτοιες αντιλήψεις υφίστανται εδώ και πολλά χρόνια στη Δυτική Ευρώπη. Η παραπάνω κατάσταση έχει δείχθει έμμεσα μέσα από διάφορες έρευνες (Filippou, 2015. Filippou et al., 2006). Ωστόσο έρευνες σχετικές με τη συμμετοχή των ανδρών σε χορευτικές δραστηριότητες και την ομοφοβία δεν υπάρχουν.

Διαπιστώνοντας την απουσία ερευνών στον Ελλαδικό χώρο αλλά κυρίως την απουσία ειδικού οργάνου μέτρησης των απόψεων για την ομοφοβία, κύριος στόχος της έρευνας αυτής ήταν η προσαρμογή της Κλίμακας Ομοφοβίας (Homophobia Scale) των Wright et al. (1999) στο ελληνικό χορευτικό περιβάλλον. Επίσης, εξετάστηκαν το φύλο και το είδος χορού ως παράγοντες διαφοροποίησης του βαθμού ομοφοβίας.

Υποθέσεις

Οι υποθέσεις που εξετάστηκαν στην παρούσα έρευνα ήταν:

1. Το ερωτηματολόγιο θα παρουσιάσει δομική εγκυρότητα και ικανοποιητική αξιοπιστία όπως και το αρχικό ερωτηματολόγιο.
2. Το φύλο και το είδος χορού θα αποτελούν παράγοντες διαφοροποίησης του βαθμού της ομοφοβίας.

ΜΕΘΟΔΟΣ

Συμμετέχοντες

Στην έρευνα συμμετείχαν 167 χορευτές και χορεύτριες του ελληνικού παραδοσιακού χορού, χορών Latin και κλασικού χορού. Οι χορευτές ($n = 67$) και οι χορεύτριες ($n = 100$) προέρχονταν από χορευτικούς συλλόγους και χορευτικές ομάδες απ' όλη την Ελλάδα. Η επιλογή των συλλόγων πραγματοποιήθηκε μέσα από την παρακάτω διαδικασία: Δημιουργήθηκε ένα αρχείο από 23 χορευτικές ομάδες χορών Latin και κλασικού χορού. Οι ομάδες αυτές έχουν την έδρα τους σε μεγάλα αστικά κέντρα καθώς και πρωτεύουσες νομών. Για να συμπεριληφθούν στο αρχείο αυτό, οι χορευτικές ομάδες θα έπρεπε να έχουν τουλάχιστον 10ετή λειτουργία, ώστε να ικανοποιηθεί ο όρος της συνέχειας και όχι της αποσπασματικής λειτουργίας. Από τις 23 προαναφερθείσες ομάδες, επιλέγησαν με κλήρωση οι 12, από τις οποίες προήλθαν και οι συμμετέχοντες ($n = 44$ για χορούς Latin, $n = 40$ για κλασικό χορό). Όσον αφορά τους χορευτές και τις χορεύτριες του παραδοσιακού χορού ($n = 83$), συμμετείχαν και αυτοί/ές σε συλλόγους με τουλάχιστον 10ετή συνεχή λειτουργία. Οι σύλλογοι αυτοί λειτουργούν σε Αθήνα, σε Θεσσαλονίκη, σε μεγάλα αστικά κέντρα, όπως Βέροια, Κομοτηνή, Βόλος, καθώς και σε αγροτικές περιοχές. Επειδή ο χώρος των χορευτικών συλλόγων είναι αχαρτογράφητος (Στρατουδάκη, 2006) δημιουργήθηκε ένα σύνολο από 50 γνωστούς συλλόγους από τους οποίους συμμετείχαν στην έρευνα οι 25, μετά από κλήρωση. Οι χορευτές και οι χορεύτριες που ασχολούνται με τον παραδοσιακό χορό αποτελούν την πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα, καθώς οι σύλλογοί τους είναι πολύ περισσότεροι αυτών που ασχολούνται με τον κλασικό χορό και

τους Latin χορούς. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη συμμετοχή κάποιου/ας στην έρευνα ήταν να είναι τουλάχιστον 17 ετών. Τα χαρακτηριστικά του δείγματος παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος

Είδος χορού	Φύλο		Ηλικία							
	A	Γ	17-20	21-25	26-30	31-35	36-40	41-45	46-50	50+
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Παραδοσιακός	21.6	28.1	0.0	3.6	6.6	6.6	4.8	4.2	13.2	10.8
Latin	12.0	14.4	0.0	7.8	2.4	6.6	5.4	4.2	0.0	0.0
Κλασικός	6.6	17.4	10.2	10.8	3.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Σύνολο	40.2	59.8	10.2	22.2	12.0	13.2	10.2	8.4	13.2	10.8

Όργανα μέτρησης

Δημογραφικά στοιχεία

Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν ερωτήσεις για δημογραφικά χαρακτηριστικά όπως φύλο, ηλικία και είδος χορού (κλασικός χορός, χοροί Latin και παραδοσιακός χορός).

Κλίμακα Ομοφοβίας

Η Κλίμακα Ομοφοβίας των Wright et al. (1999) αποτελείται από 25 ερωτήσεις που κατανέμονται σε τρεις παράγοντες: α) «Συμπεριφορά/ Αρνητικό Θυμικό», που μετρά τις αρνητικές θυμικές αντιδράσεις/συμπεριφορές του ερωτώμενου προς τους ομοφυλόφιλους (π.χ., Οι ομοφυλόφιλοι μου προκαλούν νευρική κατάσταση). β) «Θυμικό / Συμπεριφορική Επιθετικότητα», παράγοντας που εξετάζει τις επιθετικές συμπεριφορές του ερωτώμενου προς τους ομοφυλόφιλους (π.χ., Η ομοφυλοφιλία είναι ανήθικη) και γ) «Γνωστικός Αρνητισμός». Ο παράγοντας αυτός εξετάζει εάν το άτομο αποδέχεται ή όχι την ομοφυλοφιλία (π.χ., Αποδέχομαι την ομοφυλοφιλία). Οι απαντήσεις δίνονται σε 5βαθμια κλίμακα τύπου Likert όπου 1 = συμφωνώ απολύτως και 5 = διαφωνώ απολύτως.

Στην ελληνική έκδοση το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 24 ερωτήσεις, αφού στην ελληνική έκδοση του ερωτηματολογίου δε συμπεριλήφθηκε η ερώτηση «Έχω καταστρέψει περιουσιακά στοιχεία ομοφυλόφιλων όπως, π.χ., χάραξα το αυτοκίνητό τους» και όχι 25 όπως το αρχικό. Αυτό έγινε για στατιστικούς λόγους (βλ. παρακάτω).

Στις ερωτήσεις 1, 2, 4, 5, 6, 9, 12, 13, 14, 15, 18, 20, 22, 23 και 24 έγινε αντιστροφή της βαθμολογίας, σύμφωνα με τις οδηγίες των κατασκευαστών του ερω-

τηματολογίου, για να εναρμονιστούν με την κατεύθυνση των υπολοίπων. Για τον υπολογισμό της συνολικής τιμής της κλίμακας, μέσα από την οποία φαίνεται ο συνολικός βαθμός της ομοφοβίας, ακολουθώντας τις οδηγίες των κατασκευαστών της κλίμακας, προστίθενται όλες οι επιμέρους τιμές (1-24) και στη συνέχεια αφαιρείται ο αριθμός 24. Το εύρος του συνολικού βαθμού κυμαίνεται μεταξύ 0 και 96, με την τιμή 0 να φανερώσει το μικρότερο βαθμό ομοφοβίας και το 96 το μέγιστο. Για να υπολογιστούν οι τιμές του κάθε παράγοντα ξεχωριστά, μετά την αντιστροφή των αρχικών τιμών, ακολουθείται η παρακάτω διαδικασία: για να υπολογισθεί η τιμή του πρώτου παράγοντα (Συμπεριφορά/ Αρνητικό Θυμικό) προστίθενται οι τιμές των απαντήσεων στις ερωτήσεις 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 21 και στη συνέχεια αφαιρείται η τιμή 10 (n ερωτήσεων = 10). Το εύρος της τιμής του παράγοντα κυμαίνεται από 0 (ελάχιστα αρνητικά συναισθήματα) έως 40 (έντονα αρνητικά συναισθήματα). Για τον υπολογισμό της τιμής του δεύτερου παράγοντα (Θυμικό/Συμπεριφορική Επιθετικότητα) προστίθενται οι τιμές των απαντήσεων στις ερωτήσεις 12, 13, 14, 15, 18, 20, 22, 23 και 24 και στη συνέχεια αφαιρείται η τιμή 9 (n ερωτήσεων = 9). Το εύρος της τιμής του παράγοντα κυμαίνεται από 0 (ελάχιστα επιθετικές συμπεριφορές) έως 36 (έντονα επιθετικές συμπεριφορές προς τα ομοφυλόφιλα άτομα). Τέλος, για τον υπολογισμό της τιμής του τρίτου παράγοντα (Γνωστικός Αρνητισμός) προστίθενται οι τιμές των απαντήσεων στις ερωτήσεις 3, 8, 16, 17 και 19 και στη συνέχεια αφαιρείται η τιμή 5 (n ερωτήσεων = 5). Το εύρος των τιμών είναι μεταξύ 0 (θετική στάση απέναντι στην ομοφυλοφιλία) και 20 (αρνητική στάση).

Διαδικασία μετάφρασης του ερωτηματολογίου στην ελληνική γλώσσα. Μία επιτροπή αποτελούμενη από τέσσερις επαγγελματίες μεταφραστές μετέφρασε το ερωτηματολόγιο στην ελληνική γλώσσα υιοθετώντας την προτεινόμενη από τους Banville, Desrochers, και Genet-Volet (2000) μεθοδολογία για τη μεταφορά ενός ερωτηματολογίου σε διαφορετική γλώσσα και πολιτισμικό πλαίσιο από αυτή που κατασκευάστηκε. Οι τέσσερις μεταφράσεις συγκρίθηκαν μεταξύ τους και διαπιστώθηκε ότι για τις 19 από τις 25 ερωτήσεις υπήρχε σχεδόν πλήρης ταύτιση. Για τις υπόλοιπες έξι ερωτήσεις οι μεταφραστές συζήτησαν μεταξύ τους το αποτέλεσμα και διαπίστωσαν ότι οι διαφοροποιήσεις αφορούσαν τη χρήση λέξεων και όχι αυτό καθαυτό το νόημα. Έτσι, συμφώνησαν μεταξύ τους να διατηρήσουν εκείνες τις διατυπώσεις οι οποίες φάνηκε να είναι οι πλέον κατάλληλες σύμφωνα με το λεξιλόγιο, το νόημα, τη γραμματική και τη σύνταξη της ελληνικής γλώσσας. Στη συνέχεια, ένας καθηγητής της νεοελληνικής γλώσσας με πολύχρονη θητεία επιμελήθηκε της γλωσσικής ορθότητας του ερωτηματολογίου. Το επόμενο βήμα ήταν να δοθεί σε δύο δίγλωσσους ερευνητές στο χώρο του αθλητισμού και της ψυχολογίας, οι οποίοι ξαναμετέφρασαν το ερωτηματολόγιο στην αγγλική γλώσσα. Οι συγγραφείς αξιολό-

γησαν την επαναμετάφραση συγκρίνοντάς τη με το αρχικό ερωτηματολόγιο. Αν και τέσσερις διατυπώσεις δεν ήταν ακριβώς όπως στο πρωτότυπο, οι συγγραφείς συμφώνησαν ότι δεν άλλαξε το νόημα και αποφάσισαν να διατηρήσουν τη μετάφρασή τους στην ελληνική κλίμακα. Για να ελεγχθεί η σαφήνεια του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε μια πιλοτική έρευνα, με τη συμμετοχή 40 χορευτών/τριών από τον παραδοσιακό χορό, 20 από τον κλασικό και 20 από τους Latin χορούς. Οι ερωτηθέντες δεν ανέφεραν καμιά δυσκολία στην κατανόηση και στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Διαδικασία συλλογής των δεδομένων

Η συλλογή των δεδομένων της έρευνας πραγματοποιήθηκε κατά το χρονικό διάστημα Ιανουάριος – Μάιος 2017. Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από τους συμμετέχοντες στο χώρο του χορευτικού συλλόγου/ της χορευτικής ομάδας, με παρουσία των ερευνητών. Αρχικά, δόθηκαν προς συμπλήρωση 300 ερωτηματολόγια από τα οποία επιστράφηκαν συμπληρωμένα τα 245 (81.67%). Από αυτά, 78 (31.84%) δεν συμπεριλήφθησαν στις τελικές αναλύσεις, καθώς υπήρξαν πολλές ερωτήσεις που δεν είχαν συμπληρωθεί. Ο χρόνος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου ήταν 10 λεπτά.

Οι ερευνητές ενημέρωσαν τους συμμετέχοντες για την εθελοντική τους συμμετοχή, την ανωνυμία της συμμετοχής τους και ότι οι απαντήσεις τους θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς.

Στατιστικές αναλύσεις

Για τον έλεγχο της δομής του ερωτηματολογίου εφαρμόστηκε επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση, η οποία πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πακέτο LISREL 8.80. Οι δείκτες καταλληλότητας που ελήφθησαν υπόψη καθώς και οι αποδεκτές τιμές τους είναι: χ^2/BE (βαθμοί ελευθερίας) < 5, Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) < .08, Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) < .05, και Comparative Fit Index (CFI) > .90, Normed Fit Index (NFI) > .90 (Bentler, 1990. Πλατσίδου, 2001).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Παραγοντική δομή

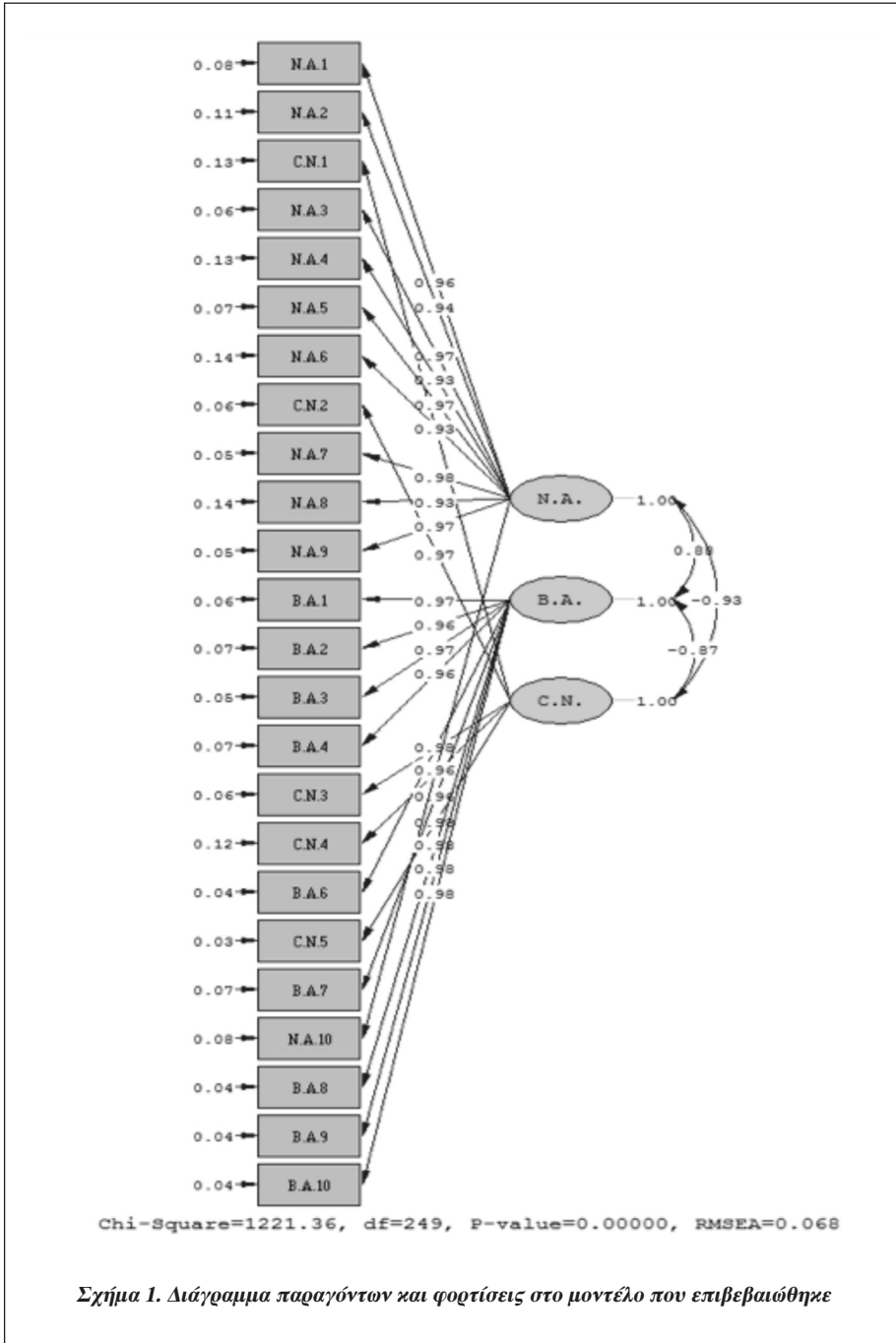
Το πρώτο στάδιο μιας παραγοντικής ανάλυσης ήταν η διερεύνηση της καταλληλότητας των δεδομένων για παραγοντοποίηση. Η τιμή του δείκτη Kaiser-Meyer-Olkin (ΚΜΟ) ήταν .941, ενώ το Bartlett's test of Sphericity ήταν $\chi^2(276) = 10188.413$, $p < .001$. Και οι δύο δείκτες υποδηλώνουν καταλληλότητα του δείγματος για παραγοντική ανάλυση.

Για τον έλεγχο της καταλληλότητας των μεταβλητών ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο παραγοντικό μοντέλο, λήφθηκε υπόψη η τιμή του Δείκτη Δειγματοληπτικής Επάρκειας (Measure of Sampling Adequacy - MSA) (Cerny & Kaiser, 2010). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, όλες οι μεταβλητές πληρούσαν το παραπάνω κριτήριο, ο δείκτης κυμαινόταν από .87 ο μικρότερος, έως .98 ο μεγαλύτερος, εκτός από την ερώτηση 17 (Έχω καταστρέψει περιουσιακά στοιχεία ομοφυλόφιλων όπως, π.χ., χάραξα το αυτοκίνητό τους), της οποίας ο δείκτης MSA ήταν .32. Για το λόγο αυτό αφαιρέθηκε από τη συνέχεια της παραγοντικής ανάλυσης η ερώτηση αυτή αφού, σύμφωνα με τους Hair, Anderson, Tatham, και Black (1998), τιμές .90 και .80 είναι οι πλέον κατάλληλες, τιμές .70 και .60 είναι αποδεκτές αλλά όχι ιδιαίτερα αξιόπιστες ενώ τιμές $\leq .50$ πρέπει να διαγράφονται και να μη συμμετέχουν στη συνέχεια της ανάλυσης.

Επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση

Η επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση πραγματοποιήθηκε μέσα από το στατιστικό πακέτο LISREL 8.80. Το θεωρητικό μοντέλο στηρίχθηκε στους Wright et al. (1999) και παρουσιάζεται στο Σχήμα 1. Η μέθοδος εκτίμησης των παραμέτρων είναι αυτή της μέγιστης πιθανοφάνειας (Bentler, 1993. Πλατσίδου, 2001). Το θεωρητικό μοντέλο αποτελείται από τρεις παράγοντες (τρεις λανθάνουσες μεταβλητές), από τους οποίους ο πρώτος ονομάζεται «Συμπεριφορά/ Αρνητικό Θυμικό», ο δεύτερος «Θυμικό/ Συμπεριφορική Επιθετικότητα» και ο τρίτος «Γνωστικός Αρνητισμός».

Το θεωρητικό μοντέλο επαληθεύτηκε αφού οι τιμές των δεικτών καταλληλότητας έδειξαν πολύ καλή εφαρμογή του μοντέλου: $\chi^2(249) = 1221.36$, $\chi^2/df = 4.9$, NFI = .95, CFI = .95, RMSE = .068, SRMR = .028. Το μοντέλο που επιβεβαιώθηκε δίνεται στο Σχήμα 1. Όπως φαίνεται στο Σχήμα 1, επιβεβαιώθηκαν οι τρεις παράγοντες. Επιπλέον, αναδείχθηκαν ισχυρές συσχετίσεις μεταξύ των παραγόντων, πράγμα που καταδεικνύει ότι η κλίμακα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως ενιαία.

Ανάλυση αξιοπιστίας

Η εσωτερική συνέπεια τόσο του ερωτηματολογίου όσο και του κάθε παράγοντα αξιολογήθηκε λαμβάνοντας υπόψη τον δείκτη α του Cronbach. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2, οι τιμές για όλους τους παράγοντες και για το ερωτηματολόγιο συνολικά κρίνονται άκρως ικανοποιητικές ($\alpha > .90$).

Πίνακας 2. Μέσοι Όροι, Τυπική Απόκλιση, και α του Cronbach

Παράγοντες	M.O.	T.A.	Cronbach's α
Συμπεριφορά/Αρνητικό Συναίσθημα	20.02	3.18	.92
Συμπεριφορική Επιθετικότητα	18.08	13.35	.93
Γνωστικός Αρνητισμός	10.08	5.82	.95
Συνολική Ομοφοβία	48.19	21.39	.93

Επίδραση του φύλου στην ομοφοβία

Για να διαπιστωθεί αν υφίστανται στατιστικά σημαντικές διαφορές οφειλόμενες στο φύλο, πραγματοποιήθηκαν τέσσερις αναλύσεις διακύμανσης με ανεξάρτητη μεταβλητή το φύλο κι εξαρτημένη τη συνολική τιμή της κλίμακας και των υποκλιμάκων, αντιστοίχως. Βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές οφειλόμενες στο φύλο για τους παράγοντες: Συνολική Ομοφοβία, $F(1, 165) = 9.67, p < .05, d = .497$, Συμπεριφορά/Αρνητικό Θυμικό, $F(1, 165) = 9.09, p < .05, d = .35$, Θυμικό/ Συμπεριφορική Επιθετικότητα, $F(1, 165) = 8.55, p < .05, d = .462$, και Γνωστικός Αρνητισμός, $F(1, 165) = 9.09, p < .05, d = .491$. Πιο συγκεκριμένα, από τα αποτελέσματα φαίνεται ότι οι άνδρες είναι σε μεγαλύτερο βαθμό ομοφοβικοί σε σχέση με τις γυναίκες (βλ. Πίνακα 3).

Πίνακας 3. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των μετρήσεων ομοφοβίας ως συνάρτηση του φύλου

Παράγοντες	Άνδρες		Γυναίκες	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Συνολική Ομοφοβία	54.34	21.06	44.04	20.71
Συμπεριφορά/Αρνητικό Θυμικό	20.91	3.18	19.43	3.07
Θυμικό/Συμπεριφορική Επιθετικότητα	21.69	13.08	15.66	13.04
Γνωστικός Αρνητισμός	11.72	5.77	8.94	5.66

Επίδραση του είδους χορού στην ομοφοβία

Για να διαπιστωθεί αν υφίστανται στατιστικώς σημαντικές διαφορές οφειλόμενες στο είδος του χορού, πραγματοποιήθηκαν τέσσερις αναλύσεις διακύμανσης με ανεξάρτητη μεταβλητή το είδος χορού κι εξαρτημένη τη συνολική τιμή της κλίμακας και των υποκλίμακων, αντιστοίχως. Βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές οφειλόμενες στο είδος του χορού για τους παράγοντες: Συνολική Ομοφοβία, $F(2, 164) = 40.36$, $p < .01$, μερικό $\eta^2 = .45$, Συμπεριφορά/Αρνητικό Θυμικό, $F(2, 164) = 24.77$, $p < .01$, μερικό $\eta^2 = .43$, Θυμικό/Συμπεριφορική Επιθετικότητα, $F(2, 164) = 38.21$, $p < .01$, μερικό $\eta^2 = .42$, και Γνωστικός Αρνητισμός, $F(2, 164) = 36.59$, $p < .01$, μερικό $\eta^2 = .41$. Πιο συγκεκριμένα, και από το post hoc τεστ πολλαπλών συγκρίσεων Bonferroni φαίνεται ότι οι χορευτές του παραδοσιακού χορού ήταν σε μεγαλύτερο βαθμό ομοφοβικοί συγκρινόμενοι με τους χορευτές των άλλων δύο ειδών χορού. Ακόμη, οι χορευτές των Latin χορών ήταν σε μεγαλύτερο βαθμό ομοφοβικοί από τους χορευτές του κλασικού χορού (βλ. Πίνακα 4).

Πίνακας 4. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των μετρήσεων ομοφοβίας ως συνάρτηση του είδους χορού

Παράγοντες	Παραδοσιακός		Latin		Κλασικός	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Συνολική ομοφοβία	59.71	17.40	42.61	20.31	30.40	21.39
Συμπεριφορά/Αρνητικό Θυμικό	21.44	2.95	19.45	2.95	17.72	3.18
Θυμικό/Συμπεριφορική Επιθετικότητα	25.23	10.61	14.25	13.41	7.45	9.08
Γνωστικός Αρνητισμός	13.05	4.98	8.91	8.91	5.23	4.57

ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ύπαρξη ομοφοβίας στο περιβάλλον του χορού, οποιουδήποτε είδους χορού, είναι παγκόσμιο φαινόμενο με αποτέλεσμα να αποτρέπει πολλούς, κατά κύριο λόγο, άνδρες από το να συμμετάσχουν σε χορευτικές εκδηλώσεις είτε ως χορευτές είτε ως θεατές (Losiak, 2009. Ridley, Ogolsky, Payne, Totenhagen, & Cate, 2008). Σκοπός της μελέτης αυτής ήταν, από τη μια, να προσαρμόσει την Κλίμακα Ομοφοβίας (Wright et al., 1999) στο περιβάλλον του ελληνικού χορού και, από την άλλη, να εξετάσει τις επιδράσεις του φύλου και του είδους χορού στη διαφοροποίηση της ομοφοβίας.

Όσον αφορά τη δομική εγκυρότητα, η επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων της Κλίμακας Ομοφοβίας επιβεβαίωσε μια δομή αποτελούμενη από τρεις παράγοντες

παρόμοιους με αυτούς που προτείνει το μοντέλο των Wright et al. (1999). Παρόμοια ήταν και τα αποτελέσματα που αφορούσαν την εσωτερική συνέπεια τόσο της κλίμακας συνολικά όσο και του κάθε παράγοντα ξεχωριστά. Η εσωτερική συνέπεια τόσο της κλίμακας όσο και των τριών παραγόντων ήταν πολύ υψηλή. Αν και οι κατασκευαστές του ερωτηματολογίου δεν αναφέρουν για συσχέτιση μεταξύ των παραγόντων του ερωτηματολογίου, στην ελληνική έκδοση παρατηρείται ισχυρή αρνητική συσχέτιση μεταξύ των παραγόντων «Συμπεριφορά/ Αρνητικό Συναίσθημα» και «Γνωστικός Αρνητισμός» όπως επίσης και μεταξύ των παραγόντων «Συμπεριφορική Επιθετικότητα» και «Γνωστικός Αρνητισμός». Αυτό σημαίνει ότι αν η τιμή ενός παράγοντα αυξάνεται, αυτόματα μειώνεται η τιμή του άλλου.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι από την ελληνική έκδοση της Κλίμακας Ομοφοβίας απουσιάζει η Ερώτηση 17 «Έχω καταστρέψει περιουσιακά στοιχεία ομοφυλόφιλων όπως, π.χ., χάραξα το αυτοκίνητό τους», αφού η τιμή του δείκτη επάρκειας του δείγματος της συγκεκριμένης ερώτησης ήταν .32, πολύ κάτω της ελάχιστης αποδεκτής τιμής. Η χαμηλή τιμή της συγκεκριμένης ερώτησης ίσως να οφείλεται στο δείγμα της έρευνας, το οποίο και αποτελείται αποκλειστικά από χορευτές διαφορετικών ειδών χορού. Ενδεχομένως αυτό οφείλεται στο ότι στην ελληνική κοινωνία δεν παρατηρούνται τέτοιες ακραίες συμπεριφορές όσο και αν αυτή θεωρείται ακόμη και σήμερα συντηρητική.

Όσον αφορά το βαθμό ομοφοβίας του δείγματος, θα μπορούσαμε να ισχυρισθούμε ότι το δείγμα της παρούσας έρευνας δεν διακατέχεται από ιδιαίτερα υψηλό βαθμό ομοφοβίας, αφού ο Μ.Ο. της συνολικής ομοφοβίας είναι 48.18 (από το μέγιστο 96). Και πάλι θα πρέπει να επισημάνουμε ότι, αν και οι 24 ερωτήσεις της κλίμακας κατανέμονται και δημιουργούν τρεις παράγοντες, όλες μαζί συνθέτουν έναν γενικό παράγοντα, ο οποίος και δείχνει το συνολικό βαθμό της ομοφοβίας (Grey, Robinson, Coleman, & Bockting, 2013. Wright et al., 1999).

Όσον αφορά το φύλο του δείγματος ως παράγοντα διαφοροποίησης της ομοφοβίας, βρέθηκε ότι οι άνδρες συμμετέχοντες παρουσιάζουν μεγαλύτερες τιμές ομοφοβίας σε σύγκριση με τις γυναίκες. Τα αποτελέσματα της έρευνας συμφωνούν τόσο με τα αποτελέσματα της έρευνας των κατασκευαστών της κλίμακας (Wright et al., 1999) όσο και με αυτά άλλων ερευνών (D' Augeili & Ross, 1990. de la Rubia, 2014. Malatji, 2016. Pavlica et al., 2016), χωρίς ωστόσο να υπάρχει πολύ μεγάλη διαφορά μεταξύ των ανδρών και γυναικών (Fisher et al., 2017. Walch, Ngamake, Francisco, Stitt, & Shingler, 2012). Αυτό ίσως να οφείλεται στο ότι, σύμφωνα με άλλους ερευνητές (Davison, 2007. Davison & Frank, 2006. Kimmel & Messner, 2001), η ομοφοβία αποτελεί στοιχείο που επεμβαίνει καθοριστικά στο σχηματισμό της σύγχρονης μεταμοντέρνας ανδρικής ταυτότητας. Ίσως να οφείλεται και στη διαδικασία της κοινωνικοποίησης μέσα από την οποία τα αγόρια μαθαίνουν να είναι αρρενωπά με την απο-

φυγή ο,τιδήποτε θηλυκού, ομοφυλόφιλου ή μη αρρενωπού (Carter, 2014. Curry, 2001. Plummer, 2005).

Το είδος του χορού αποτελεί παράγοντα διαφοροποίησης για όλους τους παράγοντες της κλίμακας, με τους χορευτές και τις χορεύτριες του παραδοσιακού χορού να παρουσιάζονται σε μεγαλύτερο βαθμό ομοφοβικοί και με αρνητικές και επιθετικές συμπεριφορές σε σχέση με τους συναδέλφους τους των Latin χορών και του κλασικού χορού. Ακόμη, οι χορευτές των Latin παρουσιάζουν σε μεγαλύτερο βαθμό αρνητικές συμπεριφορές απ' ότι οι χορευτές του κλασικού χορού, οι οποίοι παρουσιάζουν πολύ χαμηλά ποσοστά ομοφοβίας και επιθετικών συμπεριφορών. Τα αποτελέσματα, θα λέγαμε, είναι αναμενόμενα, αφού ο παραδοσιακός χορός είναι συνυφασμένος με το συντηρητισμό, και ως εκ τούτου είναι λογικό τα άτομα που προσελκύονται και ασχολούνται με αυτόν να εμφορούνται από συντηρητικές απόψεις. Επίσης, τα αποτελέσματα της έρευνας δεν διαφέρουν από έρευνες όπως του Risner (2002, 2007) και της O'Pray (2012), σύμφωνα με τις οποίες οι ομοφυλόφιλοι / αμφιφυλόφιλοι άνδρες χορευτές διακατέχονται από μια εσωτερικευμένη ομοφοβία και ότι οι νέοι άνδρες που ασχολούνται με το χορό, ετεροφυλόφιλοι και ομοφυλόφιλοι, τείνουν να αποστασιοποιούνται από τους ομοφυλόφιλους άνδρες και από την ομοσεξουαλικότητα γενικότερα, με κάθε τίμημα.

Σύμφωνα με αποτελέσματα της έρευνας και τα όσα έχουν αναλυθεί διεξοδικά παραπάνω, γίνεται φανερό ότι: (α) η ελληνική έκδοση της Κλίμακας Ομοφοβίας αποτελεί αξιόπιστο όργανο μέτρησης της ομοφοβίας στο ελληνικό περιβάλλον και (β) επιβεβαιώνονται συμπεράσματα άλλων ερευνών ότι οι άνδρες είναι σε μεγαλύτερο βαθμό ομοφοβικοί, κάτι που ίσως να οφείλεται στον τρόπο διαμόρφωσης της ανδρικής ταυτότητας και των απόψεων περί αρρενωπότητας.

Περιορισμοί της έρευνας

Απαραίτητη είναι και η αναφορά των περιορισμών της συγκεκριμένης έρευνας. Αναλυτικότερα, αυτοί είναι ότι τα αποτελέσματα της έρευνας ισχύουν για δείγμα συγκεκριμένου πολιτισμικού και κοινωνικού περιβάλλοντος και τα αποτελέσματα της έρευνας αφορούν χορευτές παραδοσιακού, κλασικού καθώς και Latin χορών. Είναι φανερό ότι για την επιβεβαίωση ή απόρριψη των αποτελεσμάτων της παρούσης έρευνας απαιτείται η διεξαγωγή έρευνας τόσο σε μεγαλύτερο δείγμα όσο και σε δείγμα με διαφορετική σύνθεση, διαφορετικού μορφωτικού επιπέδου και κοινωνικής και πολιτισμικής προέλευσης. Επιπλέον, χρειάζεται να ελεγχθεί η εγκυρότητα εννοιολογικής κατασκευής μέσα από τεστ για τον έλεγχο της συγκλίνουσας εγκυρότητας αλλά και άλλων τύπων αξιοπιστίας.

Συνοψίζοντας, η ελληνική εκδοχή της κλίμακας ομοφοβίας θα είναι ένα χρήσι-

μο εργαλείο για μελλοντική έρευνα τόσο για τους δασκάλους χορού όσο και για όλους όσους εμπλέκονται στο χώρο του χορού. Η έρευνα θα βοηθήσει τα άτομα που ασχολούνται με το χορό ή/και όσους ξεκινούν την ενασχόλησή τους με αυτόν ώστε να προλαμβάνουν, να αποτρέπουν και τελικώς να εξαλείψουν τα φαινόμενα ομοφοβίας.

Παράλληλα, το περιβάλλον του χορού θα μπορούσε να αποτελέσει εφαλτήριο για προσπάθειες επικαιροποίησης του ερωτηματολογίου και σε πληθυσμούς πέραν των χορευτών. Για παράδειγμα, πληθυσμιακές ομάδες όπως ο γενικός πληθυσμός και τα άτομα που βρίσκονται στο χώρο του αθλητισμού, θα μπορούσαν να αποτελέσουν σημαντικά δείγματα στην προσπάθεια εξάλειψης της ομοφοβίας και ταυτόχρονα να βοηθηθούν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Banville, D., Desrochers, P., & Genet-Volet, Y. (2000). Translating questionnaires and inventories using a cross-cultural translation technique. *Journal of Teaching in Physical Education, 19*(3), 374-387.
- Bentler, P. M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin, 107*, 238-246.
- Berlan, E. D., Corliss, H. L., Field, A. E., Goodman, E., & Austin, S. B. (2010). Sexual orientation and bullying among adolescents in the Growing Up Today study. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of the Society for Adolescent Medicine, 46*(4), 366-371.
- Boyd, J. (2015). “You Bring Great Masculinity and Truth”: Sexuality, whiteness, and the regulation of the male body in motion. *Feminist Media Studies, 15*(4), 675-690.
- Buckroyd, J. (2000). *The student dancer: Emotional aspects of the teaching and learning of dance*. London, UK: Dance Books.
- Carter, M. J. (2014). Gender socialization and identity theory. *Social Sciences, 3*(2), 242-263.
- Cerny, B., & Kaiser, H. (2010). A study of a measure of sampling adequacy for factor-analytic correlation matrices. *Multivariate Behavioral Research, 12*(1), 43-47.
- Chesir-Teran, D. (2003). Conceptualizing and assessing heterosexism in high schools: A setting level approach. *American Journal of Community Psychology, 31*(3-4), 267-279.
- Ciocca, G., Capuano, N., Tuziak, B., Mollaioli, D., Limoncin, E., Valsecchi, D., ... & Jannini, E. (2015). Italian validation of the Homophobia Scale (HS). *Sexual Medicine, 3*(3), 213-218.
- Curry, T., J. (2001). Reply to “A conversation (Re)analysis of the fraternal bonding in the locker room”. *Sociology of Sport, 18*, 339-344.
- D’Augeili, A. R., & Ross, M. L. (1990). Homophobia in a university community: Attitudes and experiences of heterosexual freshmen. *Journal of College Student Development, 31*, 484-491.

- D'Augelli, A. R., Pilkington, N. W., & Hershberger, S. L. (2002). Incidence and mental health impact of sexual orientation victimization of lesbian, gay, and bisexual youths in high school. *School Psychology Quarterly*, 17(2), 148-167.
- Davison, K. G. (2007). Methodological instability and the disruption of masculinities. *Men and Masculinities*, 9(3), 379-391.
- Davison, K. G., & Frank, B. W. (2006). Masculinities and femininities and secondary schooling: The case for a gender analysis in the postmodern condition. In C. Skelton, B. Francis, & L. Smulyan (Eds.), *The Sage handbook of gender and education* (pp. 152-165). https://aran.library.nuigalway.ie/bitstream/handle/10379/5161/Davison_and_Frank_Ch11.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- de la Rubia, J. M. (2014). Measurement of attitudes toward lesbian and gay men in students of health sciences from Northeast Mexico. *Journal of Behavior, Health & Social Issues*, 6(1), 51-65.
- Eder, D., & Parker, S. (1987). The cultural production and reproduction of gender: The effect of extracurricular activities on peer-group culture. *Sociology of Education*, 60, 200-213.
- Filippou, F. (2015). The first woman's dancer improvisation in the area of Roumlouki (Alexandria) through the dance "Tis Marias". *Ethnologia*, 6(b), 1-24.
- Filippou, F., Serbezis, V., Harahousou, Y., Kabitsis, C., Koleta, M., Varsami, D. ... & Davoras, D. (2006). The folk dance as theatrical performance and the training of dance teachers. *Arts and Humanities in Higher Education*, 5(1), 51-63.
- Fisher, A. D., Castellini, G., Ristori, J., Casale, H., Giovanardi, G., Carone, N. ... & Ricca, V. (2017). Who has the worst attitudes toward sexual minorities? Comparison of transphobia and homophobia levels in gender dysphoric individuals, the general population and health care providers. *Journal of Endocrinological Investigation*, 40(3), 263-273.
- Gard, M. (2001). Dancing around the 'problem' of boys and dance. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 22(2), 213-225.
- GAY, LESBIAN, STRAIGHT EDUCATION NETWORK (GLSEN) (2001). Report of School Climate for Gays & Lesbians. www.glsen.org.
- Grey, J. A., Robinson, B. E., Coleman, E., & Bockting, W. O (2013). A systematic review of instruments that measure attitudes toward homosexual men. *The Journal of Sex Research*, 50(3-4), 329-352.
- Hair, J. F. Jr., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (1998). *Multivariate data analysis* (5th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Hooghe, M., & Meeusen, C. (2012). Homophobia and the transition to adulthood: A three-year panel study among Belgian late adolescents and young adults. *Journal of Youth Adolescence*, 41(9), 1197-1207.
- Kimmel, M. S., & Messner, M. A. (2001). *Men's lives* (5th ed.). Needham Heights: Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Kosciw, J., G., Diaz, E., M., & Greytak., E. A. (2007). *National School Climate Survey: The experiences of lesbian, gay, bisexual and transgender youth in our nation's schools*. New York, NY: Gay, Lesbian and Straight Education Network.

- Losiak, J. (2009). Body image in homosexual persons. *Psychiatria Polska*, 43(1), 99-107.
- Malatji, L. C. (2016). *Attitudes of first entering students towards same-sex relationships at the University of Limpopo*. (Unpublished MA thesis). Faculty of Humanities (School of Social Sciences), University of Limpopo, South Africa.
- McCormack, M. (2012). *The declining significance of homophobia*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Nayak, A., & Kehily, M. J. (1996). Playing it straight: Masculinities, homophobias and schooling. *Journal of Gender Studies*, 5(2), 211-230.
- O' Pry, R. K. (2012). *Louisiana social workers: A study on attitudes toward LGBT youth*. (Unpublished Master Thesis). Louisiana State University, Louisiana, USA.
- Pavlica, T., Sikora, Č., & Rakić, R. (2016). Attitudes towards homosexuality in a sample of Novi Sad (Serbia) population. *Anthropological Research and Studies*, 6(8), 25-32.
- Pitsi, A., & Filippou, F. (2014). Dancing and music in symbiotic groups: The example of the Vlahs-Armani of Seli Imathias-Greece. *Journal of Physical Education and Sport*, 14(2), 205-210.
- Πλατσίδου, Μ. (2001). Η επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων στην ψυχολογική έρευνα: Βασικές αρχές, περιορισμοί, και παραδείγματα εφαρμογής. *Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής*, 4, 367-394.
- Plummer, D. (2005). Crimes against manhood: Homophobia as the penalty for betraying hegemonic masculinity. In G. Hawkes, & J. Scott, (Eds.) *Perspectives in human sexuality* (pp. 218-232). South Melbourne, Australia: Oxford University Press.
- Polasek, K. M., & Roper, E. A. (2011). Negotiating the gay male stereotype in ballet and modern dance. *Research in Dance Education*, 12(2), 173-193.
- Ridley, C., Ogolsky, B., Payne, P., Totenhagen, C., & Cate, R. (2008). Sexual expression: Its emotional context in heterosexual, gay, and lesbian couples. *Journal of Sex Research*, 45(3), 305-314.
- Risner, D. (2002). Re-educating dance education to its homosexuality: An invitation for critical analysis and professional unification. *Research in Dance Education*, 3(2), 181-187.
- Risner, D. (2007). Rehearsing masculinity: Challenging the 'boy code' in dance education. *Research in Dance Education*, 8(2), 139-153.
- Rokka, S., Mavridis, G., Mavridou, Z., Kelepouris, A., & Filippou, D-A. (2015). Traditional dance as recreational activity: Teenagers' motives participation. *Sport Science*, 8(2), 75-81.
- Schuling, K. D., & Likis, F. E. (2006). *Women's gynecologic health*. Sudbury, MA: Jones & Bartlet.
- Στρατουδάκη, Χ. (2006). Χαρτογραφώντας «γκρίζες ζώνες» του πολιτισμού: Πολιτισμικοί φορείς στο νομό Κυκλάδων. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 120, 65-92.
- Takács, J. (2006). *Social exclusion of young lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) people in Europe*. The European Region of the International Lesbian and Gay Association. Retrieved from www.ilga-europe.org.
- Walch, S. E., Ngamake, S. T., Francisco, J., Stitt, R. L., & Shingler, K. A. (2012). The attitudes toward transgendered individuals scale: Psychometric properties. *Archives of Sex Behavior*, 41(5), 1283-1291.

- Warriner, K., Nagoshi, G., & Nagoshi, J. (2013). Correlates of homophobia, transphobia, and internalized homophobia in gay or lesbian and heterosexual samples, *Journal of Homosexuality*, *60*(9), 1297-1314.
- Wright, L., Adams, H., & Bernat, J. (1999). Development and validation of the Homophobia Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, *21*(4), 337-347. Retrieved from www.ilga-europe.org.
- Zetou, E., Filippou, A., Filippou, F., & Vernadakis, N. (2016). Validity and reliability of coaching competency in team sports. *Journal of Physical Education and Sport*, *16*(2), 493-499.

THE “HOMOPHOBIA SCALE” IN GREEK DANCING CONTEXT: PSYCHOMETRIC PROPERTIES AND GENDER AND TYPE OF DANCE EFFECTS

*Christos Konstandinidis, Evangelos Bebetos,
Filippos Filippou, & Helen Zetou
Democritus University of Thrace, Greece*

Abstract: The aim of this work was the adaptation of the “Homophobia Scale” in the Greek dance context. The psychometric properties of the scale and the effects of gender and type of dance as differential factors of homophobia were tested. The study comprised 167 male and female dancers of Greek traditional dance, classical dance and Latin dances. The internal consistency of the scale and subscales was high. Confirmatory factor analysis confirmed the proposed structure. It was also found that men were more homophobic than women, while traditional dance dancers were more homophobic than those of Latin dances and classical dance.

Key words: Dance, Homophobia, Homosexuality

Address: Christos Konstantinidis, Ap. Souzou 8, 69133 Komotini, Greece. Tel: +30- 6937220977.
E-mail: konstanc@phyed.duth.gr